

**«КВАТЭРНАЕ ПЫТАННЕ» І ЯГО ЗНАЧЭННЕ ДЛЯ ДЗЕЙНАСЦІ
БАБРУЙСКАГА НАСТАЎНІЦКАГА ІНСТЫТУТА (1949 – 1954 ГГ.)****І.В. Грабянчук**Бабруйскі філіял Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта, igargrabianchuk@mail.ru

Эфектыўная арганізацыя працы вышэйшай навучальнай установы немагчыма без стварэння для яе дзейнасці адпаведнай матэрыяльнай базы, неабходнай часткай якой з’яўляецца добрыя жыллёвыя ўмовы для прафесарска–выкладчыцкага складу. Перад Бабруйскім настаўніцкім інстытутам (БНІ), які быў адкрыты ў 1949 г., праблема забеспячэння жыллём сваіх супрацоўнікаў стаяла асабліва востра. Бабруйск хоць і быў на той час абласным цэнтрам (з 1944 г.), але не меў вопыту арганізацыі дзейнасці вышэйшых навучальных устаноў. Адпаведна, забеспячэнне неабходнай матэрыяльнай базы для гэтай справы тут было асабліва актуальнай праблемай.

Абласная газета “Савецкая Радзіма” у ліпені 1949 г. аптымістычна апісвала падрыхтоўку да адкрыцця першай ВНУ ў Бабруйску: “Вялікія работы праводзяцца па рамонту і ўнутранай аддзелцы памяшкання інстытута і мэблі. Рамантуецца таксама інтэрнат на 100 чалавек. Пры ім ствараецца рабочы пакой, у якім будзе працаваць філіял інстытуцкай бібліятэкі. Пачалася нарыхтоўка і завоз паліва. Для прафесарска–выкладчыцкага складу інстытута рыхтуюцца добраабсталяваныя кватэры. І верасня гасцінна адчыняцца дзверы новай навучальнай установы, каб прыняць сваіх першых студэнтаў” [1].

Калі пытанні матэрыяльнага забеспячэння БНІ ў цэлым былі вырашаны, то з забяспечэннем прыезжых выкладчыкаў жыллой плошчай з самага пачатку яго працы пачаліся вялікія праблемы. У верасні 1949 г. на старонках “Савецкай Радзімы” прагучала крытычная заўвага на адрас гарадскіх улад: “Няхай будзе сказана ў папрок кіраўнікам Бабруйскага гарвыканкама, якія вынеслі рашэнне забяспечыць кватэрамі выкладчыкаў у Доме спецыялістаў, (Дом Камуны), але рашэнне не выканалі. Кватэрнае пытанне і да гэтага часу не вырашана і гэта мела ўплыў на першы навучальны дзень (3 вучэбных аўдыторыі заняты пад кватэры для выкладчыкаў)” [2].

Зразумела, што такая сітуацыя была абсалютна непрымальнай, і праблему неабходна было вырашаць неадкладна, але змест архіўных крыніц сведчыць пра адваротнае. Драматычнае становішча з “кватэрным пытаннем” для найбольш кваліфікаваных выкладчыкаў Бабруйскага настаўніцкага інстытута вычарпальна апісана ў афіцыйнай справаздачы за першы год яго дзейнасці: «Существенным недостатком в материальной базе института является отсутствие квартир для профессорско–преподавательского состава. В течение учебного года прибывшие в институт преподаватели размещались в жутких квартирных условиях. В связи с тем, что единственная квартира, имеющаяся при институте, весь учебный год была занята заместителем председателя облисполкома тов. Евменовым, и областные организации не предоставили и до настоящего времени ни одной квартиры институту, хотя и обязывались при открытии института предоставить для научных работников 10 квартир, директор и два высококвалифицированных преподавателя (один из них кандидат фи-

ологических наук) вынуждены были со своими семьями проживать в учебных аудиториях. Молодой научный работник, выпускник Московского государственного университета имени Ломоносова, в течение всего учебного года жил в преподавательской. Зам. директора по учебной и научной работе все время проживает в гостинице» [3, спр. 2, арк. 7].

Угаданы ў прыведзенай цытате “тов. Евменов” – гэта Яўменаў Фёдар Львовіч, былы дырэктар Бабруйскага педагагічнага вучылішча, на базе якога і быў створаны Бабруйскі настаўніцкі інстытут. Яўменава Ф. Л. абласная газета “Савецкая Радзіма” летам 1949 г. называла дырэктарам ствараемага інстытута, але Міністэрства асветы БССР сюды прызначыла іншага кіраўніка, якому і давялося засяліцца ў адну з вучэбных аўдыторый.

Дырэкцыя і партыйная арганізацыя інстытута не аднойчы ставілі пытанне перад партыйнымі і савецкімі арганізацыямі горада аб забеспячэнні кватэрамі выкладчыкаў. У сакавіку 1950 г. бюро абласнога камітэта КП(б)Б прыняло пастанову, якая абавязвала старшыню Бабруйскага гарвыканкама неадкладна вырашыць гэту праблему, але да канца 1949/50 навучальнага года “кватэрнае пытанне” засталася не вырашаным [3, спр. 2, арк. 7].

Сітуацыя не змянілася да лепшага і ў наступныя гады. У справаздачы Бабруйскага настаўніцкага інстытута за 1950/51 навучальны год паведамлялася, што “на працягу навучальнага года 4 працаўнікі інстытута пражывалі на прыватных кватэрах, якія зусім не забяспечваюць нармальныя ўмовы для навуковай працы” [3, спр. 10, арк. 6]. Зразумела, што такія побытавыя ўмовы зніжалі эфектыўнасць працы выкладчыкаў. Акрамя таго, адсутнасць жылля не давала магчымасці Бабруйскаму настаўніцкаму інстытуту ў бліжэйшай перспектыве запрасіць на працу высокакваліфікаваных супрацоўнікаў і аб’явіць конкурс на замяшчэнне вакантных пасадаў.

У сакавіку 1951 г. аддзел педагагічных ВНУ Міністэрства асветы БССР праводзіў фронтальную праверку працы інстытута. У яе ходзе ацэньвалася і матэрыяльная база гэтай адукацыйнай установы, але ў справаздачы за 1950/51 навучальны год нічога не сказана пра вырашэнне “кватэрнага пытання” [3, спр. 10, арк. 14].

Сумная карціна незайздроснага матэрыяльнага становішча бабруйскіх выкладчыкаў паўстае з справаздачы інстытута за 1951/52 навучальны год: 4 супрацоўнікі па-ранейшаму пражываюць на прыватных кватэрах у тых жа умовах, па-ранейшаму няма магчымасці аб’явіць конкурс на замяшчэнне вакантных пасадаў. Адсутнасць якой-небудзь надзеі праглядаецца ў наступных радках узгаданага дакумента: “У вырашэнні гэтых пытанняў неабходна дзейсная дапамога з боку Міністэрства асветы БССР, абласных партыйных і савецкіх арганізацый. Да гэтага часу гэтай патрэбнай дапамогі інстытут не меў” [3, спр. 19, арк. 8]. У Бабруйскі гарадскі выканаўчы камітэт з просьбай аб вырашэнні жыллёвай праблемы для выкладчыкаў БНІ звяртаўся Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага камітэта прафесійнага саюза работнікаў вышэйшай школы і навуковых устаноў, але безвынікова [4, спр. 30, арк. 1–2]. Не меў поспеху і зварот па гэтым пытанні Міністэрства асветы БССР да старшыні Бабруйскага абласнога выканаўчага камітэта Ждановіча А. Ф. [4, спр. 30, арк. 4]. Не дзіўна, што тэма жылля для выкладчыкаў адсутнічае ў справаздачы аб дзейнасці інстытута за 1952/53 навучальны год [3, спр. 32, арк. 3–5], а для справаздачы за 1953/54 г. яна наогул не мела сэнсу [3, спр. 48, арк. 1–40], паколькі ў 1954 г. Бабруйскі настаўніцкі інстытут быў зачынены.

У 1952 г. дырэкцыя інстытута ўзняла пытанне перад Міністэрствам асветы аб выдзяленні сродкаў на будаўніцтва новага вучэбнага корпуса і жылога дома для прафесарска-выкладчыцкага складу. Разлікі перспектывы развіцця БНІ паказвалі, што неабходна пабудаваць жылы дом на 24 кватэры [5, арк. 15]. Аднак з Мінску прыйшоў адказ, што «... в ближайшие 2–3 года нет возможности начать это строительство для Бобруйского учительского института, так как в ряде институтов положение с учебной и жилой площадью гораздо хуже, чем в Бобруйском учительском институте» [4, спр. 30, арк. 4]. Умовы для вырашэння гэтай задачы маглі ўзнікнуць толькі пасля завяршэння першачарговых аб’ектаў будаўніцтва ў рэспубліцы – вучэбных карпусоў Магілёўскага педінстытута і інстытута замежных моў, інтэрната і жылога дома Брэсцкага педінстытута і жылога дома Мінскага педінстытута.

Такім чынам, так званае “кватэрнае пытанне” не знайшло свайго належнага вырашэння на працягу ўсяго часу дзейнасці Бабруйскага настаўніцкага інстытута з 1949 па 1954 гг. Ва ўмовах адміністрацыйна-каманднай сістэмы яно магло быць вырашана толькі пры дапамозе мясцовых улад, але партыйныя і савецкія органы дэманстравалі поўную абыякавасць да лёсу гэтай установы. Пакуль ў архіўных дакументах нам не ўдалося знайсці адказ на пытанне якім чынам яны абгрунтавалі сваю пазіцыю. Відавочна толькі тое, што незабяспечанасць жыллём выкладчыкаў у знач-

най ступені вызначыла бесперспектыўнасць далейшага развіцця першай вышэйшай навучальнай установы ў Бабруйску.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Клебча, А. У настаўніцкім інстытуце / А. Клебча // Савецкая Радзіма. – 1949. – 27 ліпеня. – С. 4.
2. Свабодзіна, І. У настаўніцкім інстытуце / І. Свабодзіна // Савецкая Радзіма. – 1949. – 18 верасня. – С. 3.
3. Гадавыя справаздачы аб дзейнасці Бабруйскага настаўніцкага інстытута за 1949 – 1954 гг. // Бабруйскі занальны дзяржаўны архіў (далей – БЗДА). – Ф. 1170. – Воп. 1. – Спр. 2, 10, 19, 32, 48.
4. Загады, дырэктыўныя пісьмы Міністэрства асветы БССР па асноўнай дзейнасці і асабоваму складу. 01. 02. 1952 – 08. 12. 1952 // БЗДА. – Ф. 1170. – Воп. 1. – Спр. 30.
5. Пракалы пасяджэнняў Рады Бабруйскага настаўніцкага інстытута // БЗДА. – Фонд 1170. – Воп. 1. – Спр. 20.